

Fikret Pašanović

JEDAN IDŽAZET IZ MEDRESE MURÂDIJJE U GRADAČCU

Znanje i traganje za njim u islamu imaju centralnu poziciju. Mnogo je toga što svjedoči u prilog ovoj tvrdnji. I prve riječi objavljene u Kur'anu upravo su bile: "Uči u ime svoga Gospodara koji stvara!"¹ To je i logično, jer bilo kojoj čovjekovoj aktivnosti mora prethoditi znanje. Mnogobrojni su i hadisi² koji podstiču na traganje za znanjem. Muslimani su od ranog doba, vođeni kur'anskim i hadiskim podsticajima, sticali i prenosili znanja, razvijajući mnoštvo naučnih disciplina, ali i kompleksnu metodologiju i mehanizme transmisije. Jedan od tih mehanizama jeste i sistem tzv. idžâzeta.

Arapska riječ idžâzet dolazi od glagola koji ima značenje dopuštanja, dozvole, pa je idžâzet dozvola koju profesor izdaje svome učniku, potvrđujući da je ovaj stekao potrebna znanja i ovlašćujući ga da ta znanja prenosi drugima, pozivajući se na njegov autoritet. Dokument koji sadrži idžâzet kod nas se nazivao idžâzetnama (perzijski nastavak označava knjigu, dakle pisani dokument, odatle vakufnama i sl.). Idžâzetnama je, današnjim jezikom kazano, diploma, certifikat ili licenca. Vremenom je idžâzetnama stekla precizno određene formalne odlike.

Ovdje donosimo klasičan primjer jedne idžâzetname sa ovih prostora u prijevodu sa arapskog jezika. Cilj nam je, dakle, upoznati se sa dokumentom kao takvim. Nedostaju nam podaci o muderrisu koji je izdao, kao i o učniku koji je dobio idžâzetnamu, te o medresi u kojoj je dokument izdat itd. Neka to bude predmet nekog budućeg istraživanja.

Idžâzetnama je pronađena prilikom sre-

đivanja arhive u Medžlisu Islamske zajednice Gračanica. Uvezana je u vidu knjižice, formata nešto manjeg od A5, ispisana rukom muderrisa (profesora), školovanim lijepim rukopisom, na 12 stranica, crnom tintom, sa crvenim tačkama i obrubom stranica, te jednako tako podvučenim počecima navoda ajeta i hadisa.

TEKST IDŽÂZETNAME

U ime Allaha, Svemu milosnog, Milostivog.

Hvala Allahu, koji nas je izveo iz tmina zabluda na svjetlo uvjerenja i razumijevanja. Slavljen neka je Onaj koji je od ilovače ljude načinio, i razum im dao, i sluh, i vid, koji je čovjeku uspostavio dokaze svoje jednoće, usmjerio ga na posmatranje, uputio ga na Put i ukazao mu na Putokaz. Molimo ga da nam podari da mu zahvalni budemo u mjeri u kojoj ćemo Mu se odužiti, a dužni smo mu neizmjereno mnogo. Molimo ga da nam podari uputu s kojom ćemo dosegnuti Njegovu plemenitost, a On je, uistinu, plemenit. Skrušeno Mu se obraćamo da od nas ukaže počasti Svome poslaniku kojeg je poslao kao *obveselitelja i opominjatelja, pozivaoca Allahu, uz Njegovo dopuštenje, i kao svjetiljku koja obasjava*³. Njemu odašiljamo svoj salavat i selam i iskazujemo svoju ljubav i svoje pozdrave. Neka ga Allah blagoslovi i mir neka mu podari! I njemu i njegovoj braći poslanicima.

A potom:

Znanje je ponad svake hvale i poimanja koji bi ga obuhvatili, uzvišenije od svake pohvale i opisa. Jer, po znanju se cijeni i vrijednost samoga znanja i vrijednost bilo koga ili bilo čega drugoga. Njegov značaj nijekati mogu samo zabludjeli i neznalice, a njegovu vrijednost poznaju samo razboriti i hvale vrijedni. Koliko li je samo niskih koje je znanje uzdiglo, a koliko samo uvaženih koje je neznanje unizilo! Kako da bogati neznalica bude sretan kada ga neznanje unizava? Ili, kako će siroti učenjak biti nesretan kada ga znanje uzdiže?

Znanje je sreća i napredak, makar uz njega bilo malo imetka, jer je ono imetak i ures. Njime se razaznaju haram i halal. Kada bi ispitao

Medresa Muradija u Gradačcu, koju je izgradio Murat-kapetan Gradašćević između 1812. i 1821. godine. Radila je sve do pred I svjetski rat

stanje učenih, unatoč njihovoj oskudici, vidio bi da je većina njih zadovoljna onim što imaju. A kada bi ispitao stanje neznalica, iako posjeduju mnogo, vidio bi da većina njih osjeća da je u nečemu uskraćena. Dovoljna ti je opomena propast faraona i njegovog naroda zbog njihovog neznanja, a izbjavljenje čarobnjaka zahvaljujući blagoslovima njihova znanja⁴.

Podstičući na sticanje i prenošenje znanja, Uzvišeni Allah veli: *“Allah svjedoči da nema Boga osim Njega, i meleki i učeni (svjedoče to i svjedoče) da postupa pravedno⁵.”* Uzvišeni također veli: *“Allah uzdiže stepene onih među vama koji vjeruju i onih kojima je dato znanje.⁶”*

Ibn Abbas r.a. veli: *“Učeni će imati deredže iznad (“običnih”) vjernika više za 700 deredža, između svakih dviju će biti 500 godina hoda.”* Takođe se prenosi (hadis): *“Na Sudnjem danu će tinta učenjaka biti mjerena krvlju šehida.”*

A potom:

Neophodno je (u prenošenju znanja) oslanjanje na profesora, kako bi se zadobila autentičnost. Ibnul-Mubarek veli: *“Da nije profesora, svako bi govorio šta hoće.”*

Nakon što je Allah, Sveznajući i O svemu obaviješteni, ukazao svoje blagodati ovom siromašnom robu i uputio me na sticanje vjerskih znanja, uz oslanjanje na one koji to zaslužuju, ostavio sam bogatstvo i komšiluk i izašao iz svoga zavičaja, nakon što stekoh neke odgojne pretpostavke i elementarna znanja iz arapskog nauka. Odoh u Dom sreće⁷. Tu se zadržah i skrasih. Nakon ispitivanja i konsultovanja, saznao sam da među uglednim šejhovima i istaknutim učenjacima, ima i uvaženi i najsavršeniji, znalac istina i upućeni u detalje, onaj koji sjedinjuje znanja o racionalnim i tradicionalnim znanostima, nasljednik znanja mudžtehida⁸ o osnovama i ograncima, na kojeg se drugi pozivaju u poznavanju i oslanjaju u predaji, moj oslonac i utočište, moj uvaženi profesor, ukras stamene uleme, hadži Muhammed El-Halis ibn Muhammed Eš-Širvani, neka ga Allah sačuva dokle se smjenjuju dan i noć, neka ga poživi i podari mu ono što želi i lijepim učini ono ka čemu hodi.

Prikućih se sjajnom krugu njegova uštapa⁹, zadobih nešto prinosa sa njegova gumna-

¹⁰ i dokućih nešto od izobilja njegova znanja i stekoh nešto njegova od širine njegovih adaba¹¹. Koliko je samo noći probdilo moje oko i ne trenuvši, roneći morem i tražeći biserje. “A onaj ko traži visok položaj bdjeće noćima¹².” Ostavim ugodan život. “A ujutro ljudi hvale noćno putovanje¹³.”

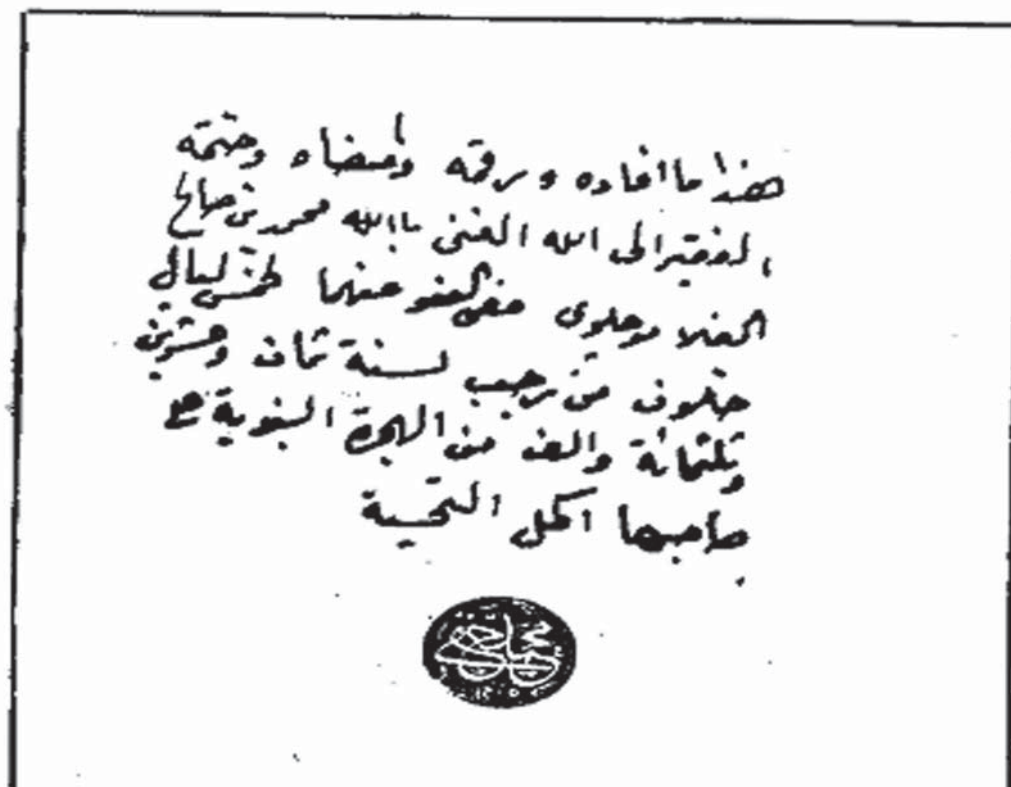
Nakon što mi bi olakšano da stignem do kraja, da podignem šator¹⁴ i postignem žude- no, vrli profesor mi je dao opšti idžâzet (idžaze ‘âmm) da od njega prenosim sve što mi je od njega stiglo i kod mene se steklo¹⁵. Napisao mi je idžâzet o tome, podstičući me da se bavim predavanjem toga (što sam izučavao). Čestitao mi je na podučavanju tu¹⁶, ali sam se dvoumio da li da prihvatim ili odbijem.

Imenovan sam muderrisom u medresi “Muradiji” u gradu Ka’la¹⁷ (Gradačcu) u zemlji Bosni. Došla mi je skupina braće i grupa oštroumnih mladića. Tražili su da se okoriste (znanjem) i molili da im se ponavlja (ono što ne shvate). Udovoljio sam im, pomažući im da postignu to za čim teže. Podučavao sam ih i ra-

zjašnjavao im, mada ne bijah dorastao toj veli- koj zadaći, žudeći da budem upisan u divan¹⁸ vrlih učenjaka i nadajući se da se u njih ubro- jim i da budem proživljen u njihovoj skupini, jer se u oba “Sahiha¹⁹” prenosi: “Čovjek će biti sa onima koje voli,” a u Muslimovom “Sahihu” se prenosi: “Ko ukazuje na dobro ima nagradu sličnu onome ko ga učini.”

Ostavili smo se spavanja, kako bi se pove- ćao broj ljudi (učenika). Prolazili su mjeseci i dani, prolazila ljeta i godine. Učili smo ono što je najvažnije i najkorisnije od djela iz dostu- pnih disciplina, i opštih i parcijalnih. Stekli su dovoljno znanja i disciplina. Kada se sa hajrom i srećom završilo, tražili su od mene idžâzet, kako je to i adet još od vremena prethodnika.

Jedan od njih je i bistri i oštroumni âlim²⁰, pronicljivi i kritički orijentisani (Al)Osman sin Nazifa Jahić iz Gradačca (Ka’lavi). Neka mu Al- lah zahvali (nagradi ga) za njegov trud i dadne mu ono čemu se nada, i u vjeri i u dunjalučkim stvarima. Neka mu dadne ugodan život, kojim će biti zadovoljan Allah i Njegov poslanik.

Pečat: Muhammed Hakki, Prilog: Završna stranica

Nakon što je pročitao²¹ (sadržaj ispita) na činjenicama potkrijepljen način, temeljito, sa razumijevanjem i uvjerenjem, dajem mu izdžazet da od mene prenosi ono što je ispravno da se prenosi od mene i da mi pripisuje sve ono što je prenio i čuo od mene, u svako doba kada zaželi i na svakom mjestu na kojem poželi, i svakom tragatelju za znanjem kojem htjedne, pod uvjetom da se pridržava uvjeta koji važe kod onih koji prenose znanje.

Molim te da me ne zaboraviš u trenucima kada budeš mislio da će tvoja dova biti uslišana.

“Gospodaru naš, ne dovedi u zabludu naša srca nakon što si nas uputio i daj nam od Sebe milost. Ti si Onaj koji puno daruje²².”

“Gospodaru naš, oprostí nama i našoj braći koja su nam prethodila u vjerovanju i ne daj da u srcima našim bude zlobe prema onima koji vjeruju. Gospodaru naš, Ti si, uistinu, milostiv i samilostan²³.”

Gospodaru naš, oprostí nama, i našim roditeljima, i vjernicima, na Dan kada bude polaganje računa.

Nema boga osim Allaha. Muhammed je Allahov poslanik.

“Slavljen neka je tvoj Gospodar, Gospodar moći, i čist od onoga što Mu pripisuju. Selam neka je poslanicima. A hvala neka je Allahu, Gospodaru svjetova²⁴.”

Godine 1328.²⁵

Na posljednjem listu, sitnije i manje kitnjastije:

Ovo je izjavio, napisao, potpisao i pečatom ovjerio onaj (siromah) što mu je potreban Allah i što se Allahovim davanjem (osjeća) bogat, Muhammed, sin Saliha Glamočak²⁶ (!), neka im Oprosnik obojici oprostí, nakon što prođe 5 noći redžeba, godine 1328. od poslaničke Hidžre, neka je njenom izvršitelju najpotpuniji pozdrav.

Napomene

¹ Kur'an, poglavlje el-'Aleq, 1.

² Arapska riječ hadis doslovno znači govor, a u

islamskoj terminologiji označava govor Muhammeda a. s. ili riječi njegovih ashaba (drugova) o njemu ili nekom njegovom postupku i sl.

³ Kur'an, Ahzab, 45.

⁴ Ne radi se o znanju vradžbina, nego o znanju ko je istinski Gospodar, koje su stekli videći muđžizu Musaa a.s. i povjerovali u Boga.

⁵ Alu Imran, 18

⁶ Mudžadele, 11.

⁷ Istanbul

⁸ Islamski učenjak koji posjeduje znanje u mjeri koje ga kvalificira da samostalno iznalazi rješenja vjerskih pitanja.

⁹ Puni mjesec

¹⁰ Gumno, kao mjesto gdje se odvaja zrno od slame i drugih dijelova žitarice, simbolizira kružok (halku) u kojoj se sjedi radi učenja.

¹¹ âdâb – moralni kvaliteti i vrline, etika i etiketika

¹² Arapski stih

¹³ Arapska poslovice

¹⁴ podići šator – završiti posao, spakovati se i spremi za odlazak.

¹⁵ Dozvola se, dakle, nije odnosila samo na neku od izučavanih disciplina.

¹⁶ Ponuđen ostanak u Istanbulu.

¹⁷ Ka'la je tvrđava, utvrđeni grad, dakle Gradačac.

¹⁸ Registar, spis; koristi se i za zbirku poezije, kao i za vladarevo vijeće.

¹⁹ Dvije najpoznatije zbirke autentičnih hadisa, autori Buharija i Muslim.

²⁰ Učenjak

²¹ Ispit se, očito je, sastojao iz čitanja određenog djela, njegovog prevođenja i komentaranja.

²² Ali Imran, 8.

²³ Hašr, 10.

²⁴ Saffat, 180-182.

²⁵ Oko 1910. godine.

²⁶ Riječ je napisana vrlo nečitko, najbliže bi bilo da je Glamočak.